

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Dokuzuncu Sınıf Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımının Duygu Düzenleme ve Bağlanma Stilleri ile İlişkisinin İncelenmesi

Aydın ERİNCİK, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yakındoğu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Lefkoşa KKTC, e-posta: aydiner35@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0331-4430>

Yrd. Doç. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER, Yakındoğu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Lefkoşa KKTC, e-posta: hande.celikay@neu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6735-1321>

Azime Nur GÜRBÜZ, Lisans Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İzmir, e-posta: azimenu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1982-4686>

Öz

Bu araştırmanın amacı 9. Sınıf lise öğrencilerinde madde kullanım bozuklukları ve madde kullanım bozukluklarına etki eden faktörlerin, duygu düzenleme becerileri ve bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Ek olarak, bu değişkenlerin hangi sosyodemografik değişkenlerden etkilendiği araştırılmıştır. Araştırma verileri Kişisel Bilgi Formu, Ergenlerde Bağımlılık Profili Endeksi (BAPİ-E), İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)) kullanılarak elde edilmiştir. Ölçeklerden elde edilen veriler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ilişki tarama modelinin yer aldığı kesitsel çalışma modeli kullanılmıştır. Analizler sonucunda ergenlerde bağımlılık şiddeti arttıkça dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejilerinin arttığı saptanmıştır. Bağımlılık şiddeti ile bağlanma stilleri arasında anlamlı ilişki gözlenmemiştir. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre madde kullanımına yönelik daha şiddetli istek duydukları ve madde kullanımını bırakmaya yönelik motivasyonlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar literatürdeki bulgularla karşılaştırılarak tartışılmış, sınırlılıklar ve bu doğrultuda öneriler paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Madde Kullanımı, Duygu Düzenleme, Bağlanma Stilleri

Makale Gönderme Tarihi: 28.10.2022

Makale Kabul Tarihi: 22.12.2022

Önerilen Atıf:

Erincik, A., Çelikay Söyler, H. ve Gürbüz, A. N. (2022). Dokuzuncu Sınıf Lise Öğrencilerinde Madde Kullanımının Duygu Düzenleme ve Bağlanma Stilleri ile İlişkisinin İncelenmesi, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(12): 1747-1764.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2022, 5(12): 1747-1764. DOI:[10.26677/TR1010.2022.1157](https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1157)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Examining the Relationship Between Substance use, Emotion Regulation and Attachment Styles in Ninth-Grade High School Students

Aydın ERİNCİK, MSc. Student, Near East University, Institute of Graduate Programs, Nicosia TRNC, e-mail: aydiner35@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0331-4430>

Assistant Prof. Dr. Hande ÇELİKAY SÖYLER, Near East University, Faculty of Arts and Sciences, Nicosia TRNC, e-mail: hande.celikay@neu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6735-1321>

Azime Nur GÜRBÜZ, Undergraduate Student, Ege University, Faculty of Literature, İzmir, e-mail: azimenuyg@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1982-4686>

Abstract

This research aims to examine the relationship between substance use disorders, the factors affecting substance use disorders, emotion regulation, and attachment styles in ninth-grade high school students. Additionally, it was examined which sociodemographic variables influenced these variables. Personal Information Form, Addiction Profile Index in Adolescents (BAPI-E), Relationship Scales Questionnaire (İÖA), and Emotion Regulation Scale (EIDDÖ) were used. A cross-sectional study model with a relational model was used to identify the relationship between the variables. It was found that as the severity of addiction increases in adolescents, external dysfunctional emotion regulation strategies increase. No significant relationship was observed between the severity of addiction and attachment styles. It has been found that female students have a more severe desire for substance use than male students, and their motivation to quit substance use is higher. The results were compared with findings from the literature, limitations and recommendations were presented.

Keywords: Adolescence, Substance Use, Emotion Regulation, Attachment Styles.

Received: 28.10.2022

Accepted: 22.12.2022

Suggested Citation:

Erincik, A., Çelikay Söyler, H. and Gürbüz, A. N. (2022). Examining the Relationship Between Substance use, Emotion Regulation, and Attachment Styles in Ninth-Grade High School Students, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(12): 1747-1764.

GİRİŞ

Ergenlik dönemi, çocukluk ile yetişkinlik arası bir dönem olup fiziksel, duygusal, bilişsel ve psikolojik açıdan birçok değişikliğin hızlı bir şekilde geliştiği fırtınalı bir dönemdir (Santrock, 2014). Yaşanan tüm bu değişikliklere sağlıklı bir şekilde adapte olmak, bireyin sonraki süreçlerde düzenli bir hayat sürebilmesi için önem taşımaktadır. Fakat sosyal çevresini keşfetme eğiliminde olan ergenler, yaşadığı fırtınalı sürecin etkisi ve sosyal ortamın da katkısıyla alkol kullanımı veya yasal olmayan maddelere eğilim gösterebilmektedir (Baysan Arabacı vd., 2017:136). ABD Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezleri (CDC) tarafından 'ergenlik' 15-17 yaş aralığındaki bireyleri temsil etmektedir. (CDC, 2021). Dolayısıyla ergenler üzerine yapılan çalışmalar bu yaş aralığını kapsamaktadır. CDC tarafından yayınlanan verilere göre liseye giden öğrencilerin %15'inin yasadışı ilaç kullandıkları, %14'ünün ise reçeteli opioidlerin kötüye kullandığı görülmektedir (CDC, 2022). Yıllar içerisinde yapılan çalışma sonuçlarına göre 8., 10., ve 12., sınıf öğrencilerinde alkol kullanımının yaşam boyu prevalansı sırası ile %27, %49, ve %66 bulunmuştur. Ergenlerde madde kullanım veya bağımlılık görülme sıklığı alkol için %2.7-8; Marijuana için %2.7-7; yasadışı ilaçlar için %2-9 aralığındadır. Ayrıca ergenlik çağında madde kullanım bozukluğuna sahip olma, erkeklerde kızlara oranla daha yaygındır (espa vd., 2017). Alkol ve Diğer Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi'nin (ESPAD) 2019 yılında yayınlamış olduğu son raporda 35 Avrupa ülkesinden toplanan verilere göre 16 yaşına gelmiş öğrencilerde yaşam boyu madde kullanım prevalansı sigara için %41, elektronik sigara için %40, alkol için %79, yasadışı bir madde için %17, uçucular için %7.2, yeni nesil psikoaktifler için %3.4, ilaç kötüye kullanımı %9.2 olarak bulunmuştur (ESPAD, 2020:13-15tür). Ülkemizde ise ergenlikte madde kullanımı üzerine yapılan en kapsamlı çalışmalar, genç nüfusun ayrıca incelendiği 2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu'nda belirtilmiştir (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi, 2012:58-59). Bu rapora göre madde kullanımının yaşam boyu prevalansı 1995, 1998, 2001 ve 2003 yıllarında sırası ile %4, %3.6, %3 ve %4 bulunmuştur. Esrar dışında en az bir kez madde kullanım oranları 1995 yılında %1 ve 2003 yılında %3 olarak belirtilirken en az bir kez eroin kullanımı ise 1998 yılında %1.6, 2001 yılında %2.1 olarak raporlanmıştır. Yine aynı raporda yer alan, 2011 yılında büyük bir örneklem grubu ile gerçekleştirilen araştırma sonuçları ise ergenlerde yaşamları boyunca en az bir kez madde kullananların oranının %1.5 olduğunu göstermektedir. Bu oran erkek öğrencilerde (%2.3) kız öğrencilere (%0.7) kıyasla daha yüksektir. Lise öğrencilerinde yaşam boyu madde kullanımı prevalansının incelendiği diğer güncel çalışmalarda erkeklerin %24'ünün, kızların %7.7'sinin sigara kullandığı, sigara dışında yaşam boyu madde kullanımı prevalansının ise erkeklerde %8.2, kızlarda %1.9 olduğunu göstermektedir. Sigara ve alkol kullanımının incelendiği bir çalışmada bu oranlar sigara için %35 iken alkol için %18.7'dir (Akkuş vd., 2017:42-67).

Ergenlikte madde kullanımını etkileyen hem kalıtsal hem de çevresel birçok etken bulunmaktadır (Gray ve Squeglia, 2018:621). Merak, özenme ve akran grubu arasında kabul edilebilir olma isteği en yaygın nedenler iken yaşanan sorunlar ve eğlence arayışı da ergenleri uyuşturucuya iten nedenler arasında gösterilmektedir (Hall vd., 2016:267; Gürçay, 2008:39; TÜBİM, 2020:30). Madde kullanımına sevk eden tüm bu etmenler karşısında bireyin sahip olduğu duygu düzenleme becerisi önemli bir rol oynamaktadır. Duygu düzenleme, bireyin çeşitli durumlarda vermiş olduğu duygusal tepkileri bir amaca ulaşabilmek için izleyebilme, kontrolünü yapabilme, değerlendirme ve değiştirebilme gücü anlamına gelmektedir (Kıral, 2011:22). Bulduğumuz durum ile kendi isteklerimiz uyuşmadığı zaman ise yaşanan duyguyu etkilemek ve kontrol altına alabilmek için duygu düzenleme stratejileri devreye girebilir. Bu stratejilere örnek olarak kaçınma, bilişsel yeniden değerlendirme, ruminasyon, kabul eylemleri örnek verilebilir (Mcrae ve Gross, 2020:2-3). Madde kullanımı ve duygu düzenleme üzerine yapılan çalışmaların incelendiği bir meta-analiz çalışmasında iki değişken arasında anlamlı bir

ilişki bulunduğu, duygu düzenlemede güçlük çeken kişilerin madde kullanımına daha yatkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Weiss vd., 2022:1). Ayrıca diğer araştırmalarda alkol ve madde kullanımı olan ergenlerin duygu düzenlemede zorluk yaşadığı görülmüştür (Weinberg ve Klonsky, 2009:618; Wilens vd., 2013:6-7). Yatarak bağımlılık tedavisi gören bir grup hasta üzerine yapılan bir araştırmada duygu düzenleme becerisi açısından kendini yaralayan hastaların yaralamayanlara nazaran daha zorlandıkları, özellikle olumsuz duygular karşısında davranışlarını kontrol etmede ve duygu düzenleme stratejilerine ulaşmada güçlük çektikleri görülmüştür. (Karagöz ve Dağ, 2015:10). Duygu düzenleme ve madde kullanımı ilişkisinin kortizol hormonu ile birlikte incelendiği bir araştırmada, düşük kortizol reaktivitesi ve duygu düzenlemede güçlük yaşamanın, ergenlikte madde kullanımına etkisi olduğu bulunmuştur (Poon vd., 2016:376). Bireylerin alkol-madde kullanımına yönelmelerinde olumsuz duygulardan kaçınma, bunlara katlanma ve bunları düzenlemede yaşadıkları güçlüklerin önemli bir etkisi olurken (Baker vd., 2004), yaşanan bu güçlükler alkol-madde kullanma isteğini artırmaktadır (Willinger vd., 2002:611; Falk vd., 2008). Ayrıca çocukluk döneminde yaşanan travmalar ve buna bağlı olarak oluşan olumsuz duygulardan kurtulma adına da ergen, alkol-madde kullanımına yönelebilmektedir. Duygu düzenleme becerilerinin geliştirilmesi, bireydeki alkol-madde kullanım bozukluğunun tedavisinde etkili bir yöntemdir (Berking vd., 2011).

Madde kullanımı üzerinde aile yaşantısı da önemli bir çevresel faktördür. Bu noktada erken çocuklukta bakım veren ile kurulan bağlanma stili büyük önem taşır. Bağlanma Kuramı'na göre (Bowlby, 1969) bebek, yaşamın ilk yıllarında yakınlık arayışına girer. Bakım vereni ona bu yakınlığı gösterir ve ona güvenli bir üs sağlayabilirse bebek endişeye kapılmadan dünyayı keşfedebilir. Ardından bakım veren kişiye dönerek onunla güvenli bir bağ kurar. Bu durum aynı zamanda duygu düzenleme becerisinin gelişmesine katkı sağlar. Fakat güvenli üssün sağlanmadığı durumlarda bebek korku ve endişeye kapılır ve güvenli bir bağlanma gerçekleşemez. Bu bağlanma bireyin ergenlik ve yetişkinlik dönemleri boyunca devam eder ve farklı ilişkilere aktarılabilir. Bowlby, güvenli bağlanmanın olmadığı durumlarda ayrılma anksiyetesi oluştuğundan bahseder. Ardından Mary Ainsworth Ugandalı bebekler ile yapmış olduğu deneysel çalışmalar sonucunda “güvenli”, “kaçıngan” veya “kaygılı” olmak üzere üç farklı bağlanma stili tanımlar (Bretherton, 1992; Ainsworth vd., 2015). Daha sonra Bartholomew ve Horowitz (Bartholomew ve Horowitz, 1991) yetişkinliğe yönelik “güvenli bağlanma”, “saplantılı bağlanma”, “korkulu bağlanma” ve “kayıtsız bağlanma” olmak üzere dört farklı bağlanma stili tanımlar. Güvensiz bağlanmaya sahip kişiler duygularını düzenlemede, stresle başa çıkmada ve ilişkilerini yürütmekte zorluk yaşayabilirler (Schindler, 2019). Güvenli bağlanmış kişiler duygularını ifade etmede ve düzenlemede başarılı olurken, kaçıngan bağlanan bireyler duygularını bastırabilir, kaygılı bağlananlar ise aksine duygularını abartabilirler. Böyle durumlarda duyguları ve stresle baş etme, yakınlık ve ilişki ihtiyacını karşılamak için psikotropik ilaçlara başvurmak cazip gelebilir. Schindler (2019) tarafından yayınlanan derleme makalede ergen ve yetişkinler üzerinde yürütülen madde kullanım bozukluğu ve bağlanma ilişkisinin incelendiği 34 kesitsel, 3 boylamsal çalışmanın sonuçları toplanmıştır. Kesitsel çalışmaların sonuçları gösteriyor ki bağlanma ile madde kullanım bozukluğu arasında bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca boylamsal çalışmalar güvensiz bağlanma türlerinin madde kullanım bozukluğu bakımından risk oluşturduğunu göstermektedir. Becoña ve arkadaşlarının (2014) ortaya koymuş olduğu mate analiz çalışmasında ise 1980 ile 2010 arasındaki toplam 140 ampirik makale ve 8 derleme incelenmiştir. Çalışma sonucunda güvensiz bağlanma madde kullanımı için bir risk faktörü olarak bulunurken, güvenli bağlanmanın da koruyucu bir faktör olarak yer alabileceği rapor edilmiştir. Bu meta analiz çalışmalarına ek olarak yapılan birçok araştırma madde kullanımı ve bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermekte (Aydoğdu ve Olcay Çam, 2013:142; Cömert ve Ögel, 2014:32). Ayrıca madde kullanım bozukluğu görülme

sıklığı, güvenli bağlanma puanları yüksek olan grupta daha düşük bulunmuştur (Cornellà-Font vd., 2020:24).

Özet olarak, literatürdeki veriler madde kullanımının, duygu düzenleme (Weiss, 2022; Weinberg ve Klonsky, 2009; Wilens vd., 2013; Karagöz ve Dağ, 2015; Poon vd., 2016; Baker vd., 2004; Willinger vd., 2002; Falk vd., 2008; Berking vd., 2011) ve bağlanma stili ile arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Schindler, 2019; Becoña, 2014; Aydoğdu ve Olcay Çam, 2013; Cömert ve Ögel, 2014; Cornellà-Font vd., 2020).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Mevcut çalışmada ergenlerde madde bağımlılığının duygu düzenleme stratejileri ve bağlanma stilleri ile ilişkisi incelenmiştir. Duygu düzenlemenin 4 alt grupta incelenmesi ile alana detaylı bilgi sağlanması hedeflenmiştir. Buna ek olarak madde kullanımı sosyodemografik değişkenler ele alınarak incelenmiştir. Araştırma sonuçlarının gelecekteki araştırmalar için önemli bir veri kaynağı olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Örnekleme

Bu araştırmanın evreni İzmir ili Konak İlçesi Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 9. sınıf öğrencileridir. Araştırma grubu, yaş ortalaması 15,16 (ss= .42) olan 30'u kadın ve 264'ü erkek toplam 294 lise öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma değişkenlerine yönelik veri elde etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Ergenlerde Bağımlılık Profili Endeksi (BAPİ-E), İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA), Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların demografik bilgilerini elde etmek amacıyla uygulanmış olan kişisel bilgi formunda sosyodemografik bilgileri araştıran sorular yer almaktadır.

Bağımlılık Profili Endeksi

BAPİ-E Ölçeği alkol ve madde kullanan kişilerin madde kullanımına bağlı gelişen problemleri çok boyutlu olarak değerlendirmek amacıyla Prof. Dr. Kültegin ÖGEL ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 37 madde ve 'Madde kullanım özellikleri, Bağımlılık tanı ölçütleri, Madde kullanımının kişinin yaşamına etkisi, Şiddetli istek ve Madde kullanmayı bırakma motivasyonu' olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır (Ögel vd., 2012a). BAPİ toplam puanı ise bağımlılık şiddetini değerlendirmek için kullanılmaktadır (Ögel vd., 2012b:10). Cronbach alfa katsayısı tüm ölçek için 0.89 ve alt ölçekler için 0.63-0.86 arasında saptanmıştır. Madde-toplam puan korelasyon katsayıları 0.42-0.89 arasındadır. Tüm ölçek için Spearman Brown korelasyon katsayısı 0.83 bulunmuştur. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda 4 faktör elde edilmiş, bu faktörlerin toplam varyansın %52.39'unu temsil ettiği sonucuna ulaşılmıştır. BAPİ şiddetli istek alt ölçeği

PAAÖ/PMAÖ, motivasyon alt ölçeği ise SOCRATES ile bağıntılı bulunmuştur. Bu çalışma için iç tutarlık katsayısı .88 bulunmuştur.

BAPİ toplam puanı ile MATT ortalama puanı ve ASI Ölçeği'nin tıbbi durum, madde kullanımı, yasal durum ve aile-sosyal ilişkiler alt başlıklarının bileşik puanlarının ilişkili olduğu gözlenmiştir. ROC eğrisi altında kalan alan 0.90, 4 puan için kesme noktasında duyarlılık 0.88 ve özgüllük ise 0.78 olarak bulunmuştur.

İlişki Ölçekleri Anketi

Yetişkin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla kullanılan İlişki Ölçekleri Anketi, Griffin ve Bartholomew (1994) tarafından geliştirilmiş ve Sümer ve Güngör (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. 7'li Likert ölçeği kullanılarak oluşturulmuş toplam 30 maddeyi kapsamaktadır. Ölçek maddeleri "1=Beni hiç tanımlamıyor", "7= Tamamıyla beni tanımlıyor" şeklindedir. Ölçek, güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız bağlanma olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutları ölçmeyi amaçlayan maddelerin toplanması ve bu toplamın her bir ölçek alt ölçekteki madde sayısına bölünmesi ile dört bağlanma tarzını yansıtan sürekli puanlar elde edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için faktör analizi gerçekleştirilmiş ve öz değeri 1'den yüksek olan 2 faktör bulunmuştur. Alt boyutlarda güvenilirlik katsayısı, .41 ve .71 arasındadır. Amerikan örneklemeyle kıyaslanması sonucunda, Türk örneklemeden elde edilen verilerin güvenilir ve geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Test tekrar test güvenilirliği .54 ile .78 arasında ve iç tutarlık katsayısı .27 ile .61 değeri arasında saptanmıştır.

Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ) (The Regulation of Emotions Questionnaire, REQ):

Phillips ve Power (Phillips ve Power, 2007) tarafından geliştirilen bu ölçek, ergenlerin duygu düzenleme stratejilerini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır ve 2014 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır (Duy ve Yıldız, 2014). Ölçeğin yapı geçerliliğini ölçmek için uygulanan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda ölçeğin özgün halinde olduğu gibi dışsal işlevsel olmayan, içsel işlevsel olmayan, içsel işlevsel ve dışsal işlevsel olmak üzere 4 boyutlu bir yapıya sahip olduğu ve 4. madde dışında diğer maddelerin modele uygun olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin uygunluk geçerliliğini test etmek amacıyla 190 öğrenciden toplanan verilerin analizi sonucunda, duygu düzenleme stratejileri ile ilgili değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı sırasıyla dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .76, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .68, içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .74, ve dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .57 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği son olarak test-tekrar test yöntemi kullanılarak 175 öğrenciye iki hafta ara ile testin uygulanması yoluyla ölçülmüş ve içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .51, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .70, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .56 ve dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .52 olarak bulunmuştur. Analizler sonucunda, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin ergenlerde duygu düzenlemeyi ölçmede yeterli düzeyde olduğu saptanmıştır. Mevcut çalışmada ise iç tutarlılık katsayıları 4 alt ölçek için .71-.87 arasında bulunmuştur.

İşlem

Araştırmada ergenlerde madde kullanımı, bağlanma stilleri ve duygu düzenleme arasındaki ilişkiyi örneklem hakkında anlık bilgi edinebilmek amacıyla kesitsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Örneklem seçimi için amaçlı örnekleme türlerinden biri olan ve evreni temsil eden ortalama bir durumun seçilmesi olarak tanımlanan tipik durum örnekleme yöntemi uygulanmıştır (Büyüköztürk vd., 2012:92). 2019 yılı Şubat ayında Yakındoğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'na başvurulmuş, YDU/SB/2018/328 proje numarası ile etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul izninin alınmasının ardından İzmir Konak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden 12 Şubat 2019 tarihli ve 3066759 sayılı izin yazısı ile uygulama izni alınmış, Çınarlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi 9. Sınıf öğrencilerine gönüllü onam formları dağıtılarak imzalarının alınmasından sonra uygulamaya geçilmiştir. Uygulamalar araştırmacı ve bir rehber öğretmen eşliğinde 9. Sınıf öğrencilerinin yer aldığı sınıflarda 40 dakikalık bir ders saati süresince grup uygulamaları şeklinde gerçekleştirilmiştir.

İstatistiksel Analiz

Araştırmanın temel ve alt hipotezlerinin analiz edilebilmesi için normallik varsayımları incelenmiş ve sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmada Ele Alınan Değişkenlerin Puan Ortalamaları ve Normallik Varsayımlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	N	\bar{X}	Ss	Skew	Kurtosis
1. MKÖ	294	0.09	0.30	5.322	31.241
2. MT	294	0.37	1.74	6.662	54.036
3. MYE	294	0.34	1.90	8.256	80.559
4. MŞİ	294	0.09	0.46	5.992	37.648
5. MBM	294	0.19	0.81	4.142	15.769
6. BAPİ-ET	294	0.46	1.74	5.521	31.569
7. İİDD	294	13.77	4.50	-.639	-.345
8. İİODD	294	11.67	4.91	.729	-.022
9. DİDD	294	10.21	4.13	.356	-.482
10. DİODD	294	9.34	4.07	1.336	1.610

MKÖ: Madde kullanım özellikleri, MT:Tanı, MYE:Yaşam üstüne etkileri, MŞİ: Şiddetli istek, MBM: Motivasyon, BAPİ-ET: Bağımlılık Şiddeti Toplam Puanı, İİDD: İçsel işlevsel duygu düzenleme, İİODD: İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, DİDD: Dışsal işlevsel duygu düzenleme, DİODD: Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme

Tablo 1 incelendiğinde normallik varsayımını test etmek amacıyla kullanılan istatistiksel teknikler arasında yer alan çarpıklık-basıklık katsayıları duygu düzenleme stratejilerinin tüm alt boyutları için -2.0 ve +2.0 aralığında değer alırken; madde bağımlılığı indeksi alt boyut ve toplam puanları açısından bu aralıkta değer almadığı görülmektedir. Kurtosis ve Skewnes değerlerine göre ölçeklerden elde edilen puan ortalamalarının normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin farklı değer aralıkları bulunmakla birlikte; bazı araştırmacılar (George ve Mallery, 2010) ± 2.0 aralığında alınan değerlerin normallik varsayımını sağlamada kabul edilebilir olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada spesifik madde kullanan bir grupla çalışılmadığı, sadece belli bir okul türünden ve belli bir düzeyden öğrenci seçildiği için madde bağımlılık profillerinden elde edilen puan ortalamalarında normallik varsayımının sağlanamadığı düşünülmektedir.

“Ergenlerin madde bağımlılığı ve duygu düzenleme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi” amacıyla Spearman Sıra Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Ergenlerin madde bağımlılığı profil indeksi alt boyut ve toplam puanlarının bağlanma stilleri ve yaşanan aile ortamına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi kullanılırken; bu puanların cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Ayrıca, ergenlerin duygu düzenleme ölçeğinden elde ettikleri alt boyut puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla bağımsız örneklemelerde t-testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine dair bilgi veren Tablo 2 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan katılımcıların 30'u (%10.2) kadın, 264'ü (%89.8) erkektir. Toplam 294 öğrenciden elde edilen veriler incelendiğinde meslek lisesine devam eden 9. sınıf öğrencilerin 105'inin (%35.7) gelir dağılımı açısından algılanan sosyoekonomik düzeyinin düşük olduğu, 103'ünün (%35.0) orta düzeyde olduğu ve 86'sının (%29.3) yüksek sosyo ekonomik düzeye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma grubundaki öğrencilerin 100'ü (% 34.0) çalışıyor 194'ü (%66.0) ise çalışmıyordur. 239 (%81.3) öğrenci ebeveyniyle birlikte yaşarken 55 (%18.7) öğrenci ise ebeveyn yoksunluğu yaşamaktadır. Öğrenciler aile yapılarına göre incelendiğinde ise 226 (%76.9) öğrenci çekirdek aile, 26 (%8.8) öğrenci geniş aile, 32 (%10.9) öğrenci tek ebeveynle 10 (%3.4) öğrenci ise aile büyükleriyle yaşamaktadır. Bağlanma stilleri açısından ise 80 (%27.2) öğrenci güvenli bağlanma 65 (%22.1), öğrenci korkulu bağlanma 51 (%17.3) öğrenci, saplantılı bağlanma 98 (%33.3) öğrenci ise, kayıtsız bağlanma stiline sahip olarak görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 42'si (%14.3) daha önce psikolojik/psikiyatrik yardım almış, 252'si (%85.7) ise herhangi bir psikolojik/psikiyatrik yardım almamıştır.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Betimsel İstatistikler

Demografik Özellikler	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	30	10.2
	Erkek	264	89.8
Sosyo-Ekonomik Düzey	Düşük	105	35.7
	Orta	103	35.0
	Yüksek	86	29.3
Çalışma Durumu	Çalışıyor	100	34.0
	Çalışmıyor	194	66.0
Ebeveyn Birliktelik Durumu	Ebeveyn Birlikteliği	239	81.3
	Ebeveyn Yoksunluğu	55	18.7
Yaşanılan Aile Ortamı	Çekirdek Aile	226	76.9
	Geniş Aile	26	8.8
	Tek Ebeveynle	32	10.9
	Aile Büyükleriyle	10	3.4
Bağlanma Stilleri	Güvenli Bağlanma	80	27.2
	Korkulu Bağlanma	65	22.1
	Saplantılı Bağlanma	51	17.3
Psikolojik/Psikiyatrik Yardım Alma Durumu	Kayıtsız Bağlanma	98	33.3
	Evet	42	14.3
	Hayır	252	85.7
Toplam		294	100.0

Bu çalışmada ergenlerin bağımlılık şiddet puanlarını belirlemek amacıyla kullanılan bağımlılık profili indeksi envanterinin bu araştırmanın çalışma grubu için normallik varsayımlarını sağlamaması nedeniyle nonparametrik analiz tekniklerinden faydalanılmıştır. Bu doğrultuda, ergenlerin madde bağımlılığı profil indeksleri alt boyut ve toplam puanlarının bağlanma stillerine göre incelenmesine yönelik olarak nonparametrik testler içerisinde yer alan ilişkisiz ölçümler için Kruskal Wallis H-Testi hesaplanmış olup sonuçlar Tablo 3'te rapor edilmiştir.

Tablo 3. Bağımlılık Profili İndeksi Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Bağlanma Stillerine Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Bağlanma stilleri	N	Xort	Ss	S.ort	H	p
MKÖ	Güvenli	80	0.13	0.43	147.90	.554	.907
	Korkulu	65	0.05	0.15	142.39		
	Saplantılı	51	0.10	0.32	147.41		
	Kayıtsız	98	0.09	0.22	150.61		
MT	Güvenli	80	0.36	1.50	150.23	.451	.930
	Korkulu	65	0.27	1.25	145.45		
	Saplantılı	51	0.50	2.70	146.55		
	Kayıtsız	98	0.39	1.58	147.13		
MYE	Güvenli	80	0.37	1.78	151.71	3.268	.352
	Korkulu	65	0.27	1.01	151.61		
	Saplantılı	51	0.49	3.22	139.58		
	Kayıtsız	98	0.28	1.51	145.46		
MŞİ	Güvenli	80	0.07	0.41	148.90	.744	.863
	Korkulu	65	0.04	0.27	146.89		
	Saplantılı	51	0.07	0.44	143.88		
	Kayıtsız	98	0.13	0.60	148.64		
MBM	Güvenli	80	0.15	0.08	147.43	.277	.964
	Korkulu	65	0.17	0.09	147.72		
	Saplantılı	51	0.15	0.09	145.14		
	Kayıtsız	98	0.26	0.09	148.64		
BAPİ-ET	Güvenli	80	1.61	0.18	148.30	.197	.978
	Korkulu	65	1.08	0.13	147.45		
	Saplantılı	51	2.24	0.31	143.58		
	Kayıtsız	98	1.92	0.19	148.92		

MKÖ: Madde kullanım özellikleri, MT: Tanı, MYE:Yaşam üstüne etkileri, MŞİ: Şiddetli istek, MBM: Motivasyon, BAPİ-ET: Bağımlılık Şiddeti Toplam Puanı *p< .05, **p< .01

Tablo 3'te görüldüğü üzere, Ergenlerin madde bağımlılığı düzeylerini ortaya koymayı amaçlayan bağımlılık indeksi alt boyut ve toplam puanları, güvenli, korkulu, saplantılı ve kayıtsız olarak sınıflandırılan bağlanma stillerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (p> .05).

Tablo 4 incelendiğinde araştırma grubunu oluşturan ergenlerin madde kullanımına yönelik şiddetli istek (U= 3502.00, p< .05) ve madde kullanımını bırakmaya yönelik motivasyon (U= 3410.50, p< .05) alt boyutlarından elde ettikleri puanların, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulgusuna ulaşılırken; madde kullanım özellikleri, tanı, madde kullanımının yaşam üzerine etkileri ve BAPİ-E toplam puanının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmaktadır (p> .05). Madde kullanımına yönelik şiddetli istek ve madde kullanımını bırakmaya yönelik motivasyon alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmasının kaynaklarının incelenmesi için sıra ortalamaları puanlarına bakıldığında kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre hem şiddetli istek hem de motivasyon alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldığı gözlenmektedir. Buna göre kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre madde kullanımına yönelik daha şiddetli istek duymakta oldukları söylenebileceği gibi; yine kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre madde kullanımını bırakmaya yönelik motivasyonlarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Bağımlılık Profili İndeksi Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik Mann Whitney U-Testi Sonuçları

	Grup	n	SO	ST	U	z	p
MKÖ	Kadın	30	155.25	4657.50	3727.50	-.647	.518
	Erkek	264	146.62	38707.50			
MT	Kadın	30	162.28	4868.50	3516.50	-1.886	.059
	Erkek	264	145.82	38496.50			
MYE	Kadın	30	157.93	4738.00	3647.00	-1.393	.164
	Erkek	264	146.31	38627.00			
MŞİ	Kadın	30	162.77	4883.00	3502.00	-2.439	.015*
	Erkek	264	145.77	38482.00			
MBM	Kadın	30	165.82	4974.50	3410.50	-2.730	.006*
	Erkek	264	145.42	38390.50			
BAPİ-ET	Kadın	30	160.25	4807.50	3577.50	-1.018	.308
	Erkek	264	146.05	38557.50			

MKÖ: Madde kullanım özellikleri, MT: Tanı, MYE: Yaşam üstüne etkileri, MŞİ: Şiddetli istek, MBM: Motivasyon, BAPİ-ET: Bağımlılık Şiddeti Toplam Puanı *p<.05, **p<.01

Tablo 5. Bağımlılık Profili İndeksi Alt Boyut ve Toplam Puanlarının Aile Ortamına Göre İncelenmesine Yönelik Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

	Bağlanma stilleri	n	Xort	Ss	S.ort	H	p	Anlamlı fark
MKÖ	Çekirdek Aile	226	0.06	0.23	140.72	18.370	.000**	1-4 2-4 3-4
	Geniş Aile	26	0.28	0.66	157.15			
	Tek Ebeveyn Aile	32	0.09	0.20	161.56			
	Büyükleriyle	10	0.23	0.34	230.55			
MT	Çekirdek Aile	226	0.16	0.80	144.69	4.670	.198	---
	Geniş Aile	26	2.00	4.70	162.56			
	Tek Ebeveyn Aile	32	0.60	1.84	155.23			
	Büyükleriyle	10	0.30	0.94	147.00			
MYE	Çekirdek Aile	226	0.15	1.03	144.36	5.890	.117	---
	Geniş Aile	26	1.50	4.90	162.56			
	Tek Ebeveyn Aile	32	0.54	1.81	156.70			
	Büyükleriyle	10	0.90	2.84	149.20			
MŞİ	Çekirdek Aile	226	0.03	0.21	144.38	10.133	.017*	1-2
	Geniş Aile	26	0.53	1.20	167.35			
	Tek Ebeveyn Aile	32	0.06	0.24	151.55			
	Büyükleriyle	10	0.30	0.94	153.35			
MBM	Çekirdek Aile	226	0.13	0.68	144.92	4.791	.188	---
	Geniş Aile	26	0.57	1.39	159.77			
	Tek Ebeveyn Aile	32	0.31	0.99	154.73			
	Büyükleriyle	10	0.20	0.63	150.80			
BAPİ-ET	Çekirdek Aile	226	0.26	1.00	141.25	12.869	.005*	1-4 2-4
	Geniş Aile	26	1.90	4.38	151.81			
	Tek Ebeveyn Aile	32	0.64	1.43	167.00			
	Büyükleriyle	10	0.82	2.41	215.25			

MKÖ: Madde kullanım özellikleri, MT: Tanı, MYE:Yaşam üstüne etkileri, MŞİ: Şiddetli istek, MBM: Motivasyon, BAPİ-ET: Bağımlılık Şiddeti Toplam Puanı *p<.05, **p<.001

Tablo 5 incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan ergenlerin bağımlılık şiddetini ortaya koymayı amaçlayan bağımlılık indeksi alt boyutları arasında yer alan madde kullanım tanısı, madde kullanımının yaşam üzerine etkisi ve madde kullanımını bırakmaya yönelik motivasyon puanları yaşanılan aile ortamı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır (p>.05). Ergenlerin madde kullanım özellikleri puanları, yaşanılan aile ortamı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılık göstermektedir (H=18.370, p<.001). Bu anlamlı

farklılığın hangi boyutlar arasında olduğunun belirlenmesi için dört farklı kategoride sınıflandırılan aile ortamları kendi aralarında ikili olarak tekrar sınıflandırılmış ve her ikili sınıf için Mann Whitney U testi kullanılarak anlamlı farkın kaynakları incelenmiştir. Mann Whitney U-testi sonuçları aile büyükleriyle yaşayan ergenlerin (SO=188.20) çekirdek ailesiyle birlikte yaşayan ergenlere göre (SO=115.42) madde kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, aile büyükleriyle birlikte yaşayan ergenlerin (SO=24.40) geniş aileyle yaşayan ergenlere göre (SO=16.23) madde kullanım özellikleri alt boyutundan elde ettikleri puan ortalamaları daha yüksektir. Yine madde kullanım düzeyleri alt boyutu için aile büyükleri ile yaşayan ergenlerin (SO=28.95) tek ebeveynle yaşayan ergenlere göre (SO=19.17) ortalama puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine, Tablo 4 incelendiğinde ergenlerin madde kullanımına yönelik şiddetli istek puanları yaşanan aile ortamı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır (H=10.133, $p < .05$). Benzer şekilde, anlamlı çıkan farklılığın kaynağını incelemek amacıyla aile ortamı alt grupları kendi aralarında ikili olarak tekrar sınıflandırılmış ve her ikili sınıf için Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Analiz sonuçları, sadece geniş ailesiyle birlikte yaşayan ergenlerin (SO=144.06) çekirdek ailesiyle birlikte yaşayan ergenlere göre (SO=124.48) 71 şiddetli istek alt boyutundan elde ettikleri puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Tablo 4'e göre, ergenlerin BAPİ-E toplam puanlarının yaşanan aile ortamı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (H=12.869, $p < .05$). Aile ortamları kendi aralarında ikili olarak tekrar sınıflandırılarak Mann Whitney U-testi uygulandığında, aile büyükleriyle yaşayan ergenlerin (SO=176.15) çekirdek ailesiyle birlikte yaşayan ergenlere göre (SO=115.96) BAPİ-E toplam puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, aile büyükleriyle birlikte yaşayan ergenlerin (SO=24.00) geniş aileyle yaşayan ergenlere göre (SO=16.38) BAPİ-E toplam puan ortalamaları daha yüksektir.

Tablo 6. Duygu Düzenleme Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesine Yönelik t-Testi Sonuçları

		N	\bar{x}	SS	sd	t	P
İçsel İşlevsel	Kadın	30	13.84	4.48	292	0.091	.928
Duygu Düzenleme	Erkek	264	13.76	4.52			
İçsel İşlevsel Olmayan	Kadın	30	14.66	5.12	292	3.459	.001*
Duygu Düzenleme	Erkek	264	11.27	4.77			
Dışsal İşlevsel	Kadın	30	11.26	4.21	292	1.446	.157
Duygu Düzenleme	Erkek	264	10.09	4.11			
Dışsal İşlevsel Olmayan	Kadın	30	10.08	4.57	292	0.945	.351
Duygu Düzenleme	Erkek	264	9.25	4.01			

$p < .05^*$, $p < .001^{**}$

Tablo 6 incelendiğinde lise öğrencilerinin duygu düzenleme alt boyutlarından yalnızca içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmektedir ($t(292) = 3.459$, $p < .05$). Bu anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde, kadın öğrencilerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme puanlarının ($=14.66$), erkek öğrencilerine göre ($=11.27$) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmanın temel hipotezinin incelenmesi amacıyla ergenlerde madde bağımlılığı ve duygu düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi için Spearman'ın Sıra Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon analizi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Araştırmada Ele Alınan Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

	N	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. MKÖ	294	---									
2. MT	294	.499**	---								
3. MYE	294	.373**	.580**	---							
4. MŞİ	294	.343**	.589**	.665**	---						
5. MBM	294	.379**	.526**	.609**	.707**	---					
6. BAPİ-ET	294	.877**	.590**	.547**	.478**	.524**	---				
7. İİDD	294	.089	.012	.045	.000	.041	.079	---			
8. İİODD	294	.283**	.247**	.223**	.180**	.195**	.274**	.241**	---		
9. DİDD	294	.111	.032	.042	.022	.107	.106	.517**	.396**	---	
10. DİODD	294	.351	.247**	.147*	.126*	.133*	.344**	.214**	.631**	.336**	---

MKÖ: Madde kullanım özellikleri, MT: Tanı, MYE:Yaşam üstüne etkileri, MŞİ: Şiddetli istek, MBM: Motivasyon, BAPİ-ET: Bağımlılık Şiddeti Toplam Puanı, İİDD: İçsel işlevsel duygu düzenleme, İİODD: İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, DİDD: Dışsal işlevsel duygu düzenleme, DİODD: Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme $p<.05^*$, $p<.001$

Korelasyon sonuçlarına göre, araştırma grubunu oluşturan ergenlerin bağımlılık indeksi alt boyutları ve toplam BAPİ-E puanları arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu gözlenmiştir (p .05). İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme puanları ile madde kullanım özellikleri ($r(294) = .28, p < .001$), tanı ($r(294) = .24, p < .001$), madde kullanımının yaşam üstüne etkileri ($r(294) = .22, p < .001$), madde kullanımına yönelik şiddetli istek ($r(294) = .18, p < .001$), madde kullanımını bırakmaya yönelik motivasyon ($r(294) = .19, p < .001$) ve bağımlılık şiddeti toplam puanları ($r(294) = .27, p < .001$) arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, katılımcıların dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme puanları ile tanı ($r(294) = .24, p < .001$), madde kullanımının yaşam üstüne etkileri ($r(294) = .14, p < .001$), madde kullanımına yönelik şiddetli istek ($r(294) = .12, p < .001$), madde kullanımını bırakmaya yönelik motivasyon ($r(294) = .13, p < .001$) ve bağımlılık şiddeti toplam puanları ($r(294) = .34, p < .001$) arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı ilişkilerin olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, ergenlerin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme puanları ile madde kullanım özellikleri ($r(294) = .35, p > .05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Buna göre, ergenlerin madde kullanım özellikleri hariç olmak üzere madde kullanımını tanımlayacak bağımlılık indeksi kriterleri alt boyutlarından elde ettikleri puanlar arttıkça, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme puanlarının arttığı söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada iki temel problem incelenmiştir. Öncelikle ‘Ergenlerin madde bağımlılığı şiddeti ve duygu düzenleme stratejileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler var mıdır?’ sorusuna yanıt bulmak için yapılan analizler sonucunda anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Elde edilen bu bulgu literatür ile tutarlılık göstermektedir (Weinberg vd., 2009; Wilens vd., 2013; Berking vd., 2011). Bu ilişki incelendiğinde, ergenlerde madde bağımlılığı şiddeti arttıkça dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejilerinin daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu alt ölçekten alınan puanların arttıkça duygusal, davranışsal sorunlar ve bedensel yakınmaların arttığı, sosyal davranış ve yaşam doyumunun azaldığı rapor edilmiştir (Duy ve Yıldız, 2014:29). Buna göre madde bağımlılığı olan ergenlerde bu tarz problemlerin görülebileceği sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmanın ikinci odak noktası olan “Ergenlerin madde bağımlılığı profil indeksi alt boyut ve toplam puanları bağlanma stillerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulmak için yapılan analizler sonucunda ise anlamlı bir fark saptanmamıştır. Balcı (2011)’nın ergenler üzerinde yaptığı çalışmasında madde kullanımının güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Schindler’in (2019) ve Becoña ve arkadaşlarının (2014:80-81) yapmış oldukları meta analiz çalışmaları, bağlanma stili ve madde kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak Becoña ve arkadaşlarının (2014:82) yaptığı çalışmada bu ilişkinin ergenin kendisi, çevresi ve ailesiyle ilişkili çok sayıda faktörden etkilendiğini, bu nedenle söz konusu değişkenler arasındaki ilişki incelenirken dış faktörlerin de değerlendirilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Literatür ile farklılık gösteren bulgunun bu dış etmenlere bağlı olduğu düşünülebilir. Örneğin öğrencilerin gittiği okul türü bu ilişkiye etki eden dış faktörlerden birisi olarak ele alınırsa çalışmanın örneklemini tek tip okul türündeki öğrencilerden oluştuğu için sonucu etkilemiş olabilir. Diğer olası dış faktörler ise aile ortamı ve ebeveyn denetimidir. Mevcut çalışmada aile büyükleri ile yaşayan ergenlerin geniş ve çekirdek aile ile yaşayanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek puanlara sahip olduğu göz önünde bulundurulduğunda, aile ortamının madde kullanımına etkisinin önemli olduğu görülmektedir. Fakat bireyin aile büyükleri ile yaşamasına sebep olan etmenlerin de anlamlı farklılığa neden olabileceği unutulmamalıdır. Boşanma, aile içi çatışmalar, ölüm, hastalık vb. durumlarda büyük ebeveynler çocuk/ergenin

bakımını üstlenebilmektedirler (Uğur, 2019:125). Buna benzer durumlarda aile desteği ve kontrolü sağlanamadığı için ergen madde kullanımını açısından risk altında bulunmaktadır (CDC, 2022). Araştırmada elde edilen sonuçlar bu etmenlere bağlı olarak ortaya çıkmış olabilir. Fakat aile ortamının madde kullanımına etkisinin kapsamlı bir şekilde anlaşılması için daha detaylı araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Cinsiyet değişkenini ele aldığımızda, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejileri için kadın öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Sonuçlar, cinsiyet değişkeninin duygu düzenleme ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar ile (Zhao vd., 2014:12; Zimmerman ve Iwanski; 2014:185) ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla duygu düzenleme stratejilerini daha fazla kullandıklarına dair bir araştırma sonucu (Güçlü, 2009:68) ile tutarlıdır. Elise Goubet ve arkadaşları (2019:7) duygu düzenleme stratejileri kullanma sıklığını, cinsiyet değişkenini ile birlikte incelemiş ve kadınların problem çözme, sosyal destek, duygu dışavurumu ve kendini suçlama stratejilerini erkeklere oranla daha fazla sık kullandıklarını raporlamışlardır. Bu stratejilerden kendini suçlama dışında diğerlerinin işlevsel stratejiler olduğu düşünüldüğünde mevcut çalışmada kadın öğrencilerinin içsel işlevsel olmayan stratejileri kullandıkları bulgusu ile tutarsızlık görülmektedir. Bahsi geçen çalışmada örneklem grubu 18-31 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır. Mevcut çalışmada yaş ortalaması 15,16 olan daha genç bir örneklem grubu ile çalışıldığı göz önünde bulundurulduğunda yaş değişkeninin bu farklılığa yol açmış olabileceği düşünülebilir. Kadınlar ergenlikte işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejilerini erkeklere oranla daha fazla kullanırken yetişkinlikte de ağırlıklı olarak işlevsel duygu düzenleme stratejilerini daha fazla kullanıyor olabilirler. Bu iddiayı test etmek için duygu düzenleme stratejilerinin alt boyutlarının yaş ve cinsiyet değişkenleri ile birlikte ele alındığı ileri çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Ergenlerin madde bağımlılığı profil indeksi alt boyut ve toplam puanlarının da cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmiştir. Hem madde kullanımına yönelik şiddetli istek hem de madde kullanımını bırakmaya yönelik puanlarda kız öğrencilerin anlamlı bir biçimde daha yüksek puanlara sahip olduğu belirlenmiştir. Literatürde lise öğrencilerinde madde kullanımı ile cinsiyet arasında ilişki olduğunu gösteren çalışmalar olduğu gibi (Essau ve LeBlanc, 2017; Kloos vd., 2009:124; Kulis vd., 2008:263) ülkemizde yapılan bir çalışmada ilişki saptanmamıştır (Tansel, 2017:1460). Kuhn (2015:57), genç ergenlerde madde kullanımında cinsiyete bağlı farklılığın çok az olduğunu, fakat yaşla birlikte erkeklerde yaygınlığın daha yüksek olmaya başladığını ifade etmektedir. Ayrıca ergenliğe daha erken yaşlarda giren bireylerde alkol kullanımının daha yüksek olduğu da görülmektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışmanın erken ergenliği kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda kız öğrencilerde ortalamanın daha yüksek çıkması bu durum ile açıklanabilir. Ek olarak, genel popülasyonda cinsiyet farklılığına baktığımızda, erkeklerde madde kullanım oranı kadınlara kıyasla daha yüksek olsa da kadınlarda da erkeklerde olduğu kadar madde kullanım bozukluğuna yakalanma riskinin bulunduğu, üstelik kadınlarda aşerme ve nüksün daha fazla görülebileceği belirtilmiştir (National Institute on Drug Abuse, 2021). Literatür ve mevcut çalışmadan elde edilen bilgiler doğrultusunda, çalışmaların erkek öğrencilere olduğu kadar kız öğrencilere de odaklanmasının önemli olacağı, ayrıca işlevsel olmayan duygu düzenleme stratejisine sahip ergenleri kapsayan ileri çalışmalar yapılmasının faydalı bilgiler sunacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, mevcut araştırma ergenlerde madde bağımlılığı ve duygu düzenleme becerileri arasında ilişki bulunması açısından literatürde yer alan verileri desteklemektedir. Aynı zamanda madde bağımlılığının, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca yaşanan aile ortamı ile madde kullanımı arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak cinsiyet değişkeninin madde kullanımı, duygu düzenleme ve bağlanma üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmiş ve tartışılmıştır. Araştırma örnekleminin tek bir

okuldaki 9. Sınıf öğrencilerini kapsadığının göz önünde bulundurulması ve gelecek çalışmalarda daha geniş örneklem grupları ile çalışılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. and Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York: Psychology Press. [E-kitap]. Erişim adresi: <https://doi.org/10.4324/9780203758045>

Akkuş, D., Karaca, A., Şener, D. K., ve Ankaralı, H. (2017). Lise öğrencileri arasında sigara ve alkol kullanma sıklığı ve etkileyen faktörler. *Anadolu Kliniği*, 22(1): 36-45.

Aydoğdu, H. ve Olcay Çam, M. (2013). Madde Kullanım Bozukluğu Olan ve Olmayan Ergenlerin Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Sosyal Destek Algıları Yönünden Karşılaştırılması, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 4(3): 137-144. doi: 10.5505/phd.2013.86580

Baker, T. B., Piper, M. E., Mccarthy, D. E., Majeskie, M. R. and Fiore, M. C. (2004). Addiction motivation reformulated: An affective processing model of negative reinforcement, *Psychological Review*, 111(1): 33-51.

Balcı, G. P. (2011). *Madde kullanım bozukluğu olan ergenlerde çocukluk çağı travmalarının bağlanma ile ilişkisi*. (Tıpta uzmanlık tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Tez No: 307621).

Bartholomew, K. and Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model, *Journal of Personality and Social Psychology*, 61: 226-241. DOI: 10.1037//0022-3514.61.2.226

Baysan Arabacı L. B., Taş G. ve Dikeç G. (2017). Çocuk ve ergenlerde madde kullanımı, suça yönelme, ruhsal bozukluklar ve hemşirelik bakımı, *Bağımlılık Dergisi*, 18(4): 135-144.

Becoña Iglesias, E., Fernández del Río, E., Calafat, A. and Fernández-Hermida, J. R. (2014). Attachment and substance use in adolescence: a review of conceptual and methodological aspects, *Addiciones*, 26(1): 77-86.

Berking, M., Margraf, M., Ebert, D., Wupperman, P., Hofmann, S. G. and Junghanns, K. (2011). Deficits in emotion-regulation skills predict alcohol use during and after cognitive-behavioral therapy for alcohol dependence, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 79(3): 307-318. <https://doi.org/10.1037/a0023421>.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss* (Cilt 1). New York: Basic Books.

Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth, *Developmental Psychology*, 28(5): 759-775. <http://dx.doi.org/10.1037/0012-1649.28.5.759>.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Centers for Disease Control and Prevention. (2021), *Teenagers (15-17 years of age)*. [Online]. <https://www.cdc.gov/ncbddd/childdevelopment/positiveparenting/adolescence2.html> [Erişim Tarihi: 07.10.2022].

Centers for Disease Control and Prevention. (2022). *High risk substance uses among youth*. [Online] <https://www.cdc.gov/healthyyouth/substance-use/>. [Erişim Tarihi: 26.02.2022].

- Cornellà-Font, M. G., Viñas-Poch, F., Juárez-López, J. R. and Malo-Cerrato, S. (2020). Risk of addiction: Its prevalence in adolescence and its relationship with security of attachment and self-concept, *Clínica y Salud*, 31(1): 21-25. DOI: <https://doi.org/10.5093/clysa2020a1>.
- Cömert, I. T. ve Ögel, K. (2014). Madde kullanan ergenlerin bağlanma stilleri, *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(1): 9-40. doi: 10.15805/addicta.2014.1.1.001.
- Duy, B. ve Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41): 23-35.
- Essau, C. A., and LeBlanc, S. S. (2017). *Ollendick TH. Emotion regulation and psychopathology in children and adolescents*. Oxford: Oxford University Press.
- European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. (2020). *ESPAD Report 2019*. Erişim Adresi: http://www.espad.org/sites/espad.org/files/2020_3878_EN_04.pdf.
- Falk, D. E, Yi, H. Y. and Hilton, M. E. (2008). Age of onset and temporal sequencing of lifetime DSM-IV alcohol use disorders relative to comorbid mood and anxiety disorders, *Drug and Alcohol Dependence*, 94(1): 234-245. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2007.11.022>.
- George, D. and Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Goubet, K. E., and Chrysikou, E. G. (2019). Emotion regulation flexibility: Gender differences in context sensitivity and repertoire. *Frontiers in Psychology*, 10, 1-10.
- Gray, K. M., and Squeglia, L. M. (2018). Research Review: What have we learned about adolescent substance use?, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(6): 618-627. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12783>
- Griffin, D. W., and Bartholomew, K. (1994). Models of the self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(3), 430-445. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.3.430>
- Güçlü, A. (2009). *Eighth grade students' emotion regulation strategies during test taking: The role of gender, cognitive appraisal processes, academic self-efficacy, and test anxiety* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Gürçay, E. (2008). *Ergenlerde Madde Bağımlılığı ile Yakınlarından Ayrılma Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Hall, W. D., Patton, G., Stockings, E., Weier, M., Lynskey, M., Morley, K. I. and Degenhardt, L. (2016). Why young people's substance uses matters for global health. *The Lancet Psychiatry*, 3(3): 265-279.
- Karagöz, B. ve Dağ, İ. (2015). Kendini yaralama davranışlarında çocukluk dönemi istismarı ve ihmali ile duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki: Alkol ve/ya madde bağımlısı bir grupta kendini yaralama davranışının incelenmesi. *Arch Neuropsychiatr*, 52: 8-14.
- Kıral, K. (2011). *Demans Hasta Yakınlarında Depresyon ve Yaşam Doyumu: Bilişsel Duygu Ayarlama, Sosyal Destek ve Adil Dünya İnancı İlişkisi* (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişildi (Tez No: 296427).
- Kloos, A., Weller, R. A., Chan, R. and Weller, E. B. (2009). Gender differences in adolescent substance abuse, *Current Psychiatry Reports*, 11(2): 120-126. DOI: 10.1007/s11920-009-0019-8.

Kuhn, C. (2015). The emergence of sex differences in the development of substance uses and abuse during adolescence. *Pharmacology & Therapeutics*, 153: 55-78.

Kulis, S., Marsiglia, F. F., Lingard, E. C., Nieri, T. and Nagoshi, J. (2008) Gender identity and substance use among students in two high schools in Monterrey, Mexico, *Drug and Alcohol Dependence*, 95(3): 258-268. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2008.01.019.

McRae, K. and Gross, J. J. (2020). Emotion regulation, *Emotion*, 20(1): 1-9. <http://dx.doi.org/10.1037/emo0000703>.

Mete, B., Söyler, V., ve Pehlivan, E. (2020). Adölesanlarda sigara içme ve madde kullanma prevalansı. *Bağımlılık Dergisi*, 21(1): 64-71.

National Institute on Drug Abuse (NIDA). (2021). Substance Use in Women Research Report: Summary. Erişim adresi: <https://nida.nih.gov/publications/research-reports/substance-use-in-women/summary> [18.10.2022].

Ögel, K., Evren, C., Karadağ, F. ve Gürol, D. T. (2012a). Bağımlılık Profil İndeksinin (BAPİ) geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirliği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(4): 264-273.

Ögel, K., Karadağ, F., Evren, C. ve Gürol, D. T. (2012b). *Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ) Uygulama Rehberi*.
chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/<http://www.bapi.info.tr/dosyalar/bapirehber.pdf> adresinden edinilmiştir.

Phillips, K. F. V. and Power, M. J. (2007). A new self-report measure of emotion regulation in adolescents: The Regulation of Emotions Questionnaire, *Clinical psychology and psychotherapy*, 14(2):145-156. DOI: <https://doi.org/10.1002/cpp.523>.

Poon, J. A., Turpyn, C. C., Hansen, A., Jacangelo, J., and Chaplin, T. M. (2016). Adolescent substance use & psychopathology: Interactive effects of cortisol reactivity and emotion regulation, *Cognitive Therapy and Research*, 40(3): 368-380. <https://doi.org/10.1007/s10608-015-9729-x>

Santrock, J. W. (2014). *Ergenlik*. 14th ed. Edited by Diğdem Müge Siyez. İstanbul: Nobel Yayıncılık

Schindler, A. (2019). Attachment and substance use disorders-theoretical models, empirical evidence, and implications for treatment, *Frontiers in Psychiatry*, 10, 1-13. doi: 10.3389/fpsy.2019.00727.

Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirilmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma, *Türk Psikologlar Dergisi*, 14(43): 71-106.

Tansel, B. (2017). Lise Öğrencilerinin Bağımlılık Yapıcı Maddelere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2): 1453-1472.

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM). (2012), *2012 Türkiye Uyuşturucu Raporu*, 17.10.2022 tarihinde chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/<https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Arsiv/TUBIM/Documents/TURKIYE%20UYUSTURUCU%20RAPORU%202012.pdf> adresinden alındı.

Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi Şube Müdürlüğü (TUBİM). (2020), *Madde Kullanıcıları Profil Çalışması 2020 Yılı NARKOLOG Proje Çıktısı: Analiz Raporu*, 17.10.2022 tarihinde chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/TUB%C4%B0M/Ulusal%20Yay%C4%B1nlar/2021_.pdf adresinden alınmıştır.

Uğur, S. B. (2020). Çocuk Bakımında Büyükannelik ve Büyükbabalık: Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları Bağlamında Nitel Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 3(1), 122-154.

Weinberg, A. and Klonsky, E.D. (2009). Measurement of emotion dysregulation in adolescents, *Psychological Assessment*, 21(4): 616. <https://doi.org/10.1037/a0016669>.

Weiss, N. H., Kiefer, R., Goncharenko, S., Raudales, A. M., Forkus, S. R., Schick, M. R., and Contractor, A. A. (2022). Emotion regulation and substance use: a meta-analysis. *Drug and alcohol dependence*, 230: 1-17.

Wilens, T. E., Martelon, M., Anderson, J. P., Shelley-Abrahamson, R. and Biederman, J. (2013). Difficulties in emotional regulation and substance use disorders: A controlled family study of bipolar adolescents, *Drug and Alcohol Dependence*, 132(1-2): 114-121. <https://dx.doi.org/10.1016%2Fj.drugalcdep.2013.01.015>.

Willinger, U., Lenzinger, E., Hornik, K., Fischer, G., Schönbeck, G., Aschauer, H. N. and Meszaros, K. (2002). Anxiety As a Predictor of Relapse in detoxified alcohol-dependent patients, *Alcohol and Alcoholism*, 37(6): 609-612. <https://doi.org/10.1093/alcalc/37.6.609>.

Zhao, X., Zhang, R. and Zheng, K. (2014). Gender differences in emotion regulation strategies in adolescents, *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 22(5): 849-854.

Zimmermann, P. and Iwanski, A. (2014). Emotion regulation from early adolescence to emerging adulthood and middle adulthood: Age differences, gender differences, and emotion-specific developmental variations, *International Journal of Behavioral Development*, 38(2): 182-194. DOI: <https://doi.org/10.1177/0165025413515405>.